

DOĞAL GAZ YASASI, AB OYUNLARI, ENRON ve TAHKİM ÜZERİNE

*L. Tufan Erdoğan
Petrol/Jeoloji Yük.
Müh.*

L. Tufan ERDOĞAN
(B.Sc., DIC, M. Sc.,
M.Eng.), 1952 yılı
Trabzon doğumludur.
ODTÜ Jeoloji
Mühendisliği
bölümünü 1974
tarihinde birincilikle
bitirmiştir. 1974-75
tarihleri arasında da
Londra Imperial
College'da, Petrol
Teknolojisi bölümü
rezervuar dalında
master derecesini
almıştır. 1975-78
tarihleri arasında MTA
Petrol ve Jeotermal
Enerji Dairesi'nde
çalışıp, aynı süre
içerisinde askerlik
hizmetini de
tamamladıktan sonra,
12 yıl süre ile hizmet
vereceği TPAO Arama
Grubu'na katılmıştır.
Bu kuruluş içerisinde,
petrol aramacılığının
tüm dallarında
deneyim kazanarak,
"rezervuar ve üretim
jeolojisi" ve "kantitatif
basen analizi"
bölümlerini kurmuş ve
yönetmiştir. Bu arada,
1985 yılında bir sene

Nereden Çıktı?

Sayın Derviş'in ABD'den gelirken çantasında getirdiği "olmazsa olmaz" yasalardan biri olan, bu nedenle de, ciddi şekilde tartışılmadan, komisyonlardan ve vekillerden son ana dek gizlenerek, pek kısa süre içerisinde yasalaştırılan Doğal Gaz Piyasası Kanunu (4646), petrol, elektrik ve enerji piyasası kanunlarının sanki bir kopyası. Birimlerin değişmesi (varil, ton, kW. saat yerine "metreküp") dışında önemli bir ayrılık yok. Bu sayede, biri okunduğunda diğerlerinin de okunmuş olması gibi hoş bir kolaylık sağlanmış oluyor! Tasarı, reçeteleri ile Endonezya ve Arjantin gibi bir çok ülkeyi iç savaşların eşğine getirmiş Dünya Bankası, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Beyaz Enerji Operasyonu'nda yargılanan bürokratları, adı Arthur Andersen'den daha önce skandallara karışmış Coopers and Lybrand Firması ve şiddetli özelleştirmeci, küreselleşme yanlısı Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi üyeleri tarafından kotarılmıştır. İngilizce orijinalinin kötü ve komiklikler de içeren bir tercümesi olan yasa, aynı zamanda AB'nin aday ülkelere dayattığı uyum yasalarından da biri olma özelliğini taşıyor. Yani, Doğal Gaz Piyasası Kanunu'nun tam olarak yürürlüğe girmesi ile, hem ABD'li, hem de AB'li enerji şirketlerini, yatırımcılarını sevindirmiş oluyoruz. Hele bu şirketlerden bazılarının adları kendi ülkelerinde çamura bulanmış ve insan içine çıkacak yüzleri kalmamış ise, bunlara yeni bir ekmek kapısı açması bakımından, ne kadar "iyiliksever", ne kadar "düşenin dostu" olduğumuzu dost-düşmana ilan edebilmemize de fırsat tanıyor!

Aleme Verir Talkını, Kendi Yutar Salkımı

Bu yasanın geçmesini dayatanlardan biri olan AB'nin "Enerji Politikası"nın önemli bir sacayağı olan, "enerji piyasasının özelleştirilmesi" maddesi, üzerinde konuşulmaya değer bir konu. Yeni üye olmak isteyenlere ilk önce dayattıkları koşulların başında, "enerji piyasanızı derhal özelleştirin ve bunun yasal dayanaklarını derhal parlamentonuzdan geçirin" direktifi geliyor. Hal böyle iken, yani üye adaylarına talkını verirlerken, asıl üyellerdeki durum ne merkezde, bir göz atalım. AB'nin konu ile ilgili aldığı bağlayıcı karara göre, 2000 yılı Ağustos ayından itibaren üye ülkelerin enerji pazarlarının en az %20'si rekabete/özelleştirmeye açılmış ve 2008'de bu işlem en az %33 oranında gerçekleşmiş olacak. 2010'lu yılların başında da enerji pazarlarının %100'ü özelleştirilmiş hale gelecek. Enerji üretiminin rekabete açılması konusunda en hevesli endüstri kolları, kimya, alüminyum ve çelik üreticileri. Bunlar, kurulu oldukları ülkenin enerji pazarının biran evvel özelleştirilmesini istiyorlar. Hepsi ya zarar ediyor; kapanıyor; ya da marjinal ekonomik koşullarda ayakta durabiliyor. Ucuz enerji, bu sanayii kollarının derin yaralarına merhem olacak. Daha şimdiden seslerini yükseltip, tüketicileri, "aksi takdirde AB dışı ülkelere taşınacakları" yolunda uyarıyorlar. Özellikle doğal gaza bağımlı enerji ile üretim yapan endüstri kolları, üye ülkelerin hemen hepsinde, "ya al; ya da öde" sistemi içerisinde. Yani, gaz almasalar dahi, belirli sabit bir ücret ödemek zorundalar. Hiçbiri bu zor-alım yükünü 2000'li yıllarda kaldıracabileceğine inanmıyor. Özellikle ABD'deki benzerlerinden %45 daha fazla masrafla enerji elde edebilen AB kimya endüstrisi zor durumda. AB'de doğal gaz tüketimi ciddi şekilde artma eğiliminde. Yılda %4-6 arasında artacağı hesaplanıyor. Önümüzdeki 15 yılda da

müddetle Japonya'da bulunmuş; deniz sismik ve sondajı konularında çalışmıştır. Ayrıca, JOE (Japan Oil Engineering Company) Şirketi'nin daveti üzerine, iki ay süre ile bu şirketin rezervuar simülasyonu ekibi ile birlikte çalışarak, geliştirmekte oldukları simülasyon programının hidrodinamik bölümünün yazılımına katkıda bulunmuştur. 1990-1994 yılları arasında Avusturya milli petrol şirketi OMV'nin iç ve dış aramalarında, petrol havzalarının bilgisayarda modellenmesi konusunu geliştirip, uzmanlık, danışmanlık ve eğiticilik yapmıştır. OMV, RAG Konsorsiyumu ve AMOCO şirketleri adına, yaklaşık yirmibeş ülkeden doksan civarında petrol havzasını değerlendirmiştir. Aynı süre içerisinde, Viyana ve Leoben üniversitelerinde dersler, OPEC Merkezinde konferanslar vermiş, çeşitli uluslararası kongrelerde OMV Şirketi'ni konuşmacı, uzman ve hakem olarak temsil etmiştir. 1994 yılı Mart ayında kendi isteği ile Türkiye'ye dönmüş; eski Sovyet

elektrik üretiminde gazın payının %20'yi aşacağı biliniyor. Gaza bağımlı endüstri kolları, gaz tüketimi arttıkça, tüketicinin piyasayı (yani gaz fiyatlarını) daha fazla belirleyici unsur olacağına inanıyorlar ve bu inançla AB'yi terk hesaplarını şimdilik beklemeye alıyorlar. Enerji pazarının rekabete açılması konusunda ciddi adımlar atan üye ülkeler var. Örneğin, İngiltere çoktan bu işi tamamladı ve elektrik fiyatları bu sayede kısa süre içerisinde %100 artış gösterdi. İspanya, 1998'de enerji pazarının %46'sını özelleştirdi; 2013'e dek tamamını özelleştirmeyi planlıyor. Hollanda'nın kararı, 2000'e dek %45 oranda gerçekleştirdiği özelleştirmeyi, 2007'ye dek %100'e ulaştırmak. Belçika 1999'da enerji sektörünün %46'sını özelleştirirken, 2010 yılına dek bu oranı %100'e tamamlamayı hedefliyor. İrlanda, 1999 sonunda aldığı bir dizi kararlar, enerji sektörünün %75'ini piyasaya açmış durumda. Buna karşın, ayak sürüyenler de var. Başta Yunanistan ve çok daha önemlisi Fransa bu konuda sürekli pürüz çıkartıyor. Devlet tekeli Gaz de France'ı devreden çıkartmak işine gelmiyor. Bu nedenle hiçbir özelleştirme plan ve programı yok. Gaz de France da durumu daha da karmaşıklaştıracak birlikteliklere imza atıyor. Ayrıca AB boru hatları pazarında da işler çok karışık. Başkalarına dayattıkları enerji pazarındaki özelleştirmede AB üyeleri arasındaki son durumu özetleyecek olursak:

Almanya: 2000'li yılların başında enerji sektörünün %100'ünü rekabete açmayı planlıyor.

Avusturya: Konu ile ilgili hiçbir hareket ve niyet gözüküyor.

Belçika: Özelleştirmenin 1999'da %47'si, 2010'da da %100'ü tamamlanacak.

Danimarka: Konu ile ilgili hiçbir hareket ve niyet gözüküyor.

Finlandiya: %90'luk bölümünün özelleştirilmesine karar verildi.

Fransa: Minimum oranları aşmak niyetinde değil.

Hollanda: Hedefi 2000'de %45, 2007'de %100 özelleştirme.

İngiltere: Daha AB kararı alınmadan önce enerji sektörünün %100'ünü zaten özelleştirmişti.

İrlanda: Şu ana dek %75'ini rekabete açtı.

İspanya: Enerji sektörünün %46'sı 1998'de özelleştirildi. 2013 için planlanan %100.

İsveç: Konu ile ilgili hiçbir hareket ve niyet gözüküyor.

İtalya: Konu ile ilgili hiçbir hareket ve niyet gözüküyor.

Lüksemburg: Öncelikle sektörün %48'inin piyasaya açılmasına karar verildi.

Portekiz: Konu ile ilgili hiçbir hareket ve niyet gözüküyor.

Yunanistan: Konu ile ilgili hiçbir hareket ve niyet gözüküyor.

Yani 15 üyenin yaklaşık yarısı, enerji pazarını özelleştirmeye hiç niyetli değil! Bütün bu biribiri ile çelişen politikalara ek olarak yeni çelişkiler de yaratılıyor. Örneğin, Belçika-Fransa ortak petrol şirketi TotalFina Elf, Fransa'nın özelleştirmede ayak sürmesine ana neden olan devlet tekeli Gaz de France ile anlaşma yaparken, Gaz de France, piyasayı daha iyi kontrol edebilmek için, Electricite de France'ı da bu anlaşmada yanına alıyor. Ayrıca, BP-Amoco, Shell, ENI gibi devler, bu çok tatlı kârlı Avrupa doğal gaz işine el atarak, yeni tekeller/karteller yaratma yolundalar. Kendilerinde durum bu denli karmakarışık iken, bize dayattıkları yasalar, son sürat parlamentodan geçiyor, yürürlüğe sokuluyor. Yani diyoruz ki, "kendi ülkelerinizi sömürmeyin, buyrun bizden yakın". Başa bela olan, fakirlik mi, aymazlık mı, politikasızlık

Cumhuriyetleri ile ilgili çeşitli araştırmalar yapmıştır. Batı Sibirya'da iki, Doğu Sibirya'da iki, Azerbeycan'da sekiz ve Kazakistan'da oniki petrol, kondansat ve gaz sahalarının teknik ve ekonomik fizibilitelelerini yapmış, çeşitli kongrelerde bunları sunmuştur. Bunun yanı sıra, petrol ve gaz sahaları ekonomik değerlendirme programı üzerinde çalışmış ve teknik/ekonomik verilerin aynı anda işlenebildiği bir ekonomi program paketi geliştirmiştir. Çeşitli uluslararası toplantı ve kongrelerde Karadeniz ve Hazar Denizi Bölgesi oturumlarına başkanlık yapan, Kazakistan Petrol Enstitüsü'nde çeşitli devlet ve özel sektör kuruluşları personeline, petrol ekonomisi ve enerji yönetimi dersleri veren L. Tufan ERDOĞAN, çoğunluğu uluslararası otuz kadar tebliğ ve üç bilimsel kitap yazarıdır. Türkiye'deki enerji sorunları ile ilgili yazdığı raporlar, çeşitli radyo, TV, gazete, dergi ve konferanslara konu olmuştur.

mı, vatan ihaneti mi, ya da bunların hepsi mi? Doğal Gaz Piyasası Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler

Geçen sene başlarında yürürlüğe giren yasanın getirdiği en büyük yenilik, doğal gaz işini BOTAŞ ve belediyelerden alıp, üyelerini koalisyon ortağı partilerin herbirinden bir bakanlığının atadığı Doğal Gaz Piyasası Kurumu koordinasyonunda tam rekabete açması. Rekabet derken, halk yararına, fiyatların düşebileceği bir rekabet ortamı değil bu tabii ki. Büyük şirketlerin yararına düzenlenen bir rekabet bu! Yıllık tüketimi 1 milyon metreküp'ten küçük olanlar, "serbest olmayan tüketici" olarak tanımlanıyor. Bunlar (yani bizler) dağıtım şirketlerinin saptayacağı fiyattan gaz almak zorunda olacak. Büyük tüketiciler ise, dilediğinden alabilecekler ve rekabetten faydalanabilecekler; zira kanun onları "serbest tüketici" olarak tanımlıyor. Yasa ile doğal gaz, evimize gelene dek aşağıdaki şirketlerden geçecek:

1. İthalatçı Şirket,
2. Toptan Satış Şirketi,
3. Depolama Şirketi,
4. İletim Şirketi ve
5. Dağıtım Şirketi.

Bunlar, lisanslarını, ihale yoluyla Doğal Gaz Piyasası Kurumu'ndan alacaklar.

Bunların yanı sıra kurulacak olan:

6. İç Tesisat Şirketi ve
7. Servis Hatları Şirketi

ise, lisanslarını Dağıtım Şirketi'nden alacaklar. Yani, ithal edilen doğal gaz, evimize gelene kadar, biribiri ile rekabet eden değil, birbirini takip eden tam YEDİ özel şirketin elinden geçecek. Böylece, doğal gaz fiyatına etki edecek tarifeleri sıralayacak olursak:

1. İthalat fiyatı,
2. Depolama tarifesi,
3. Toptan satış tarifesi,
4. İletim tarifesi,
5. Dağıtım tarifesi,
6. Perakende satış tarifesi,
7. Bağlantı tarifesi ve
8. Sistem kullanma ve servis tarifeleri

Yani elimize geçecek fatura, bunların toplamını yansıtacak. Peki bizim ülkemizde bütün bu işleri yüklenebilecek anapara birikimi olan şirketler var mı? Pek yok. Olanlar da riski dağıtmak için mutlaka yabancı ortaklarla girecekler bu işlere. Zaten bu yasa bize dayatırlarken, ABD ve AB üyeleri de bunun hesabını yapmıyor muydu? Yani kısacası doğal gaz işlerimiz, yabancı tekellere, biraz da onların yerli işbirlikçilerine, değnekçilerine kalıyor. Belediyelerde olan dağıtım şebekeleri 15 yıl sonunda ellerinden alınıp, yeni özel şirketlere verilecek. Halkın parası ile yapılmış şebekeler, şirketlere aktarılacak. Belediyeler 2 yıl içerisinde Kurum'la lisans sözleşmesi yapacaklar. Bu süre yakında doluyor. Belediyelerin içerisinde bulunduğu ekonomik koşullar belli. Lisans alabilmek için Kurum'un öngöreceği mali yükü kaldıramayacakları için,

bu yolla 15 yıl da beklenmeden, şebekeler belediyelerin elinden alınabilecek. Kanunda belediye, ya da belediye şirketine Dağıtım Şirketlerinde %20 gibi bir ortaklık öneriliyor. Tabii bu tamamen zevahiri kurtarmak için, laf olsun diye konulmuş. Öncelikle hiçbir belediyenin bunu alacak maddi gücü olmayacak. Alabilse bile, kararlarda hiçbir etkisi olmayacağı için, halkın seçtiği belediyenin hizmet yükümlülüklerine, vatandaşın şirketler karşısındaki korunmasına sınırlama getirilmiş olacak. Yine bu yasaya göre, gerek kurum ve gerekse dağıtım/iletim şirketleri belediyelerin imar planlarının üzerinde ve bunlardan tam bağımsız olacak. İsteyen istediği yere doğal gaz depolama tesisi yapabilecek, istediği yerden de borular geçirebilecek. Bunda da belediyelerin imar planlarının hiçbir kıymet-i harbiyesi olmayacak! Gerek iç tesisatlar (yani evlere kurulacak olanlar) ve gerekse servis hatları ile ilgili sertifikalar, Kurum adına Dağıtım Şirketlerince verilecek. Yine bu işi Dağıtım Şirketleri denetleyecek! Tam felaketlere gebe bir madde. Tabii ki hal böyle olunca, dağıtım şirketleri, iç tesisat ve servis hatları ile ilgili yan şirketler kurup, sertifikaları kendi kendilerine verecekler. Kendi kendilerini denetleyecekleri için de, bu mekanizmanın ne kadar sağlıklı çalışacağı şimdiden belli. Kısacası, tüm dağıtım, tesisat, servis hatları işlerinde tekeller kurulması başarıyor. Fatura tabii -her zamanki gibi- vatandaşa çıkacak. Hem cebine el sokulacak, hem de denetimsizlik ya da göstermelik denetim sayesinde canına da kastedilecek. Ne kadar ödersen o kadar emniyet olacak. Kurum adaylarını Bakanlıklar (Enerji, Hazine'den sorumlu Devlet, Sanayi ve Ticaret) belirleyecek. Yani hükümet ortakları arasında bölüştürülmüş! Aslan payı da tabii, enerji işlerine "gönül vermiş" bir değerli partimizin Enerji Bakanlığı tasarrufunda (Başkan ve 2 üye). Yasa, üyeleri bakanlara seçtirdikten sonra, güzel bir espri yapıyor: "Kurum Enerji Bakanlığı ile 'ilintili', ama Bakanlığa bağlı değil. Kararlarını bağımsız verir!" Yasayı hazırlayan yabancıların belli ki espri yetenekleri çok gelişmiş. Türkiye'de üyeyi Bakanlara seçtirip, iş başına getireceksiniz ve "kararları bağımsız olacak" diyeceksiniz! Adama, "ya Türkiye'yi hiç tanımıyorsun, ya da sen hiç dayak yememişsin" derler. Nerede bu kuruluşta tüketici? Nerede sendikalar? Nerede çevreci kuruluşlar? Nerede sivil toplum? Tüketiciyi koruyor havasını vermek için, Kurum'a tarifelerde alt ve üst sınırları belirleme yetkisi veriliyor. Ancak Kurum, bu limitleri, tüzel kişilerin (şirketlerin) kendisine bildirdiği tarifelere bakarak saptayacak. Bu durumda bu alt ve üst sınırları da yine Kurum değil, şirketler belirlemiş olmuyor mu? Buyurun size tipik bir şark kurnazlığı, ya da daha doğru deyişle, alemi sersem yerine koyma girişimi! Yasaya göre, Toptan Satış Tarifesi, Kurum esaslarına göre (yani kendisine şirketlerin verdiği alt ve üst sınırlar çerçevesinde) alımı-satımı yapan taraflarca serbestçe belirlenecek. Piyasayı ve evdeki tüketiciyi tamamen ithalatçı/dağıtımçı şirketlerin insafına bırakıyor yasa. İthalattan itibaren araya depolama, dağıtım, iletim ve bunun gibi birçok aracı da koyulduğu için, bu fiyatlar tabii ki her aşamadan anormal şişirilerek geçecek! Kanunun getirdiği müthiş bir yenilik de, bu binbir çeşit aracı şirketi, yani yeni tekelleri kurmasını tercih ettiği kişilere taktığı komik isim: "Yatay Bütünleşmiş Tüzel Kişi". Tam ülkemizdeki ekonomik çarkların işleyişini tanımlayacak sözcük! Bu yatay bütünleşmiş kişiler şöyle tanımlanıyor: "doğal gaz üretimi, iletimi, dağıtımı, ithalatı, ihracatı, depolaması, satışı

işlerinden en az birini gerçekleştiren ve aynı zamanda doğal gaz sektörü dışında başka bir faaliyeti gerçekleştiren tüzel kişi". Burada can alıcı nokta, "aynı zamanda doğal gaz sektörü dışında başka bir faaliyeti olanlar"! Kim olabilir acaba? Örneğin, gazete ve TV sahipleri olabilir; inşaat şirketleri olabilir. Seçenek çok. Hamil-i kart kadar seçenek var. Ayakkabı fabrikası kurmak istiyorsunuz, karşınıza bir kanun çıkıyor: "eğer bir jiklet fabrikası varsa, ayakkabı üretebilirsin". Bizde kanunlarda şirket isimleri geçmez. Her ne kadar neredeyse tanımları yapılsa da, asla isimleri geçmez!

Enerjinin Tahkimatı

Doğal gaz piyasası çerçevesinde kurulacak şirketlerden bahsederken, bunların mutlaka ya yabancı şirketler, ya da yabancılarla kurulacak ortaklıklar olabileceğini belirtmiştik. Yabancı dediğimiz de bizim ülkeye, hukuk sistemimize, adaletimize Osmanlı'dan beri güvenmez. O zaman buyrun size, 2001 yılı ortalarında, bu piyasa düzenleme kanunlarının hemen ertesinde çıkartılan Milletlerarası Tahkim Kanunu (4686)! Ülke ve halkın çıkarları doğrultusunda yasaları uygulattıran ulusal yargının, birkaç yabancı hakemin insafına terki anlamına gelen "Uluslararası Tahkim" in alacağı kararın kesin nitelikte olması ve bu karara uymanın anayasal bir zorunluluk haline getirildiği ülkemiz koşullarında, herhangi bir hükümetin anayasayı ortadan kaldırmaksızın alınan kararlara karşı çıkabilmesi olanaksızdır. Durum, TMMOB-EMO'nun ve diğer tahkim karşıtı, ulusçu, tam bağımsızlıkçı kişi ve kuruluşların web sitelerinde özetlenmiş: "Eğer bir siyasal iktidar, ortaya çıkacak anlaşmazlık karşısında uluslararası tahkim kararlarını kabul etmez ve uygulamaz ise, emperyalist ülkelerin askeri güçleri bunları uygulamak için devreye girecektir. Çünkü, uluslararası hukuk, böyle bir güç kullanımını meşru kabul etmektedir. Eğer söz konusu olan tahkim kararının esas alındığı hukuk ABD hukuku ise, ABD anayasasının bu konudaki devlet başkanına verdiği emredici görev, hukuka aykırı uygulamalara karşı tüm ekonomik, sosyal, politik ve askeri önlemlerin alınması olduğundan, müdahale hukuki bir temele oturtulabilecektir. Böylece emperyalizm, kendi çıkarlarına aykırı düşen hükümetleri devirebilmek amacıyla müdahale edebilmenin tüm meşruiyetini kazanmış olmaktadır... Tahkim sayesinde emperyalizm, kendi çıkarlarına uygun olarak geri-bıraktırılmış ülkelerdeki yatırım ve üretim süreçlerini denetleyebilecek ve yönlendirebilecektir. Bunun anlamı ise, yeni kanunlarla yaratılacak emperyalist tekellerin çıkarlarına uygun olarak üretim yapılması ve fiyatların düzenlenmesidir. Bundan etkilenecek halk kitleleri ise, bu düzenlemelere karşı tepki gösterdiklerinde anayasal suç işlemiş olacaklardır. Bu bağlamda, emperyalist tekellerin herhangi bir uygulamasına karşı yapılacak bir protesto eyleminde atılacak sloganlar, kolaylıkla TCK'nın 146. maddesi kapsamına girebilecektir. Bu gelişmeler karşısında, bizim gibi ülkelerde ne demokrasiden, ne de hukuk devletinden söz etmek olanaksız olmaktadır. Mevcut anti-demokratik yasalar değiştirilse bile, uluslararası tahkim varlığını sürdürdüğü sürece, ülkenin demokratik bir hukuk devleti olabilmesi olanaksızlaşmıştır."

Tahkimcilere Bir Örnek: Enron

600 milyon dolara malolan ve 1999'da işletmeye açılan 478 MW'lık

Marmara Ereğlisi'ndeki Trakya Doğal Gaz Çevirim Santrali, YİD çerçevesinde Enron tarafından yapılmış olup, yine aynı şirketçe işletilmekte (anlaşma 20 yıllık). %50'si Enron'a ait. Gazı BOTAŞ veriyor, elektrik TEAŞ'a satılıyor. Diğer ortaklar, İngiliz Midlands Electricity (%31), GAMA (%10), Western Resources (%9). Bu anlaşma 1993 yılında yapıldı ve anlaşmaya tahkim sokuldu. Yani, herhangi bir uyuşmazlıkta devreye, ulusal yargı değil, uluslararası tahkimin hakemleri girecek. Ancak, Tahkim Yasası ülkemizde 5 Temmuz 2001 yılında yürürlüğe girdi. Yani, bu anlaşmanın yapıldığı tarihte tahkim yasası yoktu. Dolayısı ile, anlaşma, buna benzer birçok enerji anlaşmasında olduğu gibi, tüm hukuk kurallarına göre geçersiz durumdadır. Fortune 500'de dünyanın en büyük 500 şirketi arasında 7. sıradaki Enron, Aralık 2001'de ABD tarihinin en büyük batık şirketi ünvanını aldı. Bush'a seçimlerde büyük para yardımları yapan, seçim gezilerinde özel jetini tahsis eden şirket, buna karşılık, bazı katı vergi uygulamalarının değiştirilmesini sağladı. Batmadan önce tüm üst yöneticileri ellerindeki Enron hisselerinden kurtuldu, ama 4500 işçiye durumdan bilgi verilmediği gibi, son ana kadar tüm emeklilik yatırımlarını şirket hisselerine yapmaları istendiğinden, bu insanlar hem işsiz kaldılar, hem de emeklilikleri şirketle birlikte battı. Enron'u denetleyen Arthur Andersen şirketi, Ocak 2002'de, firmayla ilgili çok önemli bilgileri yok ettiğini açıkladı.

Olayları kronolojik sıraya dizelim:

Ağustos 2000: New York Borsasında Enron hisseleri müthiş bir patlamayla hisse başına 90 dolar'da.

2001 Baharı: Kaliforniya Eyaleti müthiş bir enerji krizine girdi. Elektrik kesintileri başladı. Enron suçlananların başında.

Ekim 2001: Enron, karını gerçekte olduğunda yarım milyar dolardan fazla yüksek gösterdiğini itiraf etti. Wall Street'te büyük güven kaybı neticesinde hisselerin fiyatı 40 dolara düştü. Kasım 2001: Bir ay gibi kısa sürede Enron hisseleri, 40 dolardan 26 cent'e düştü.

Aralık 2001: Enron, iflasını ilan etti. Borçlarını 40 milyar dolar olarak açıkladı.

Ocak 2002: Enron'un hesaplarını denetleyen, ama aynı zamanda da bu firmaya danışmanlık yaptığı da sonradan anlaşılan Arthur Andersen şirketi, Enron ile ilgili çok önemli denetim bilgilerini ve arşivini yok ettiğini açıkladı.

Arthur Andersen, Enron hesaplarını denetlediği süreç içerisinde, 1997'den başlamak üzere irili ufaklı birçok yolsuzluğu saptayıp, yönetimi uyarmasına rağmen, aynı zamanda şirketin danışmanı sıfatını da taşıdıkları için, raporlarında bu yolsuzlukları göstermediler. Arthur Andersen büyük prestij kaybına uğradı. Arthur Andersen bunu ilk defa yapmıyor. ABD'de 2 ayrı davada, anlaşma yoluna giderek, şikayetçi taraflara 117 milyon dolar tazminat ödemek zorunda kaldı. Geçen yılki karı 9,3 milyar dolar olan Arthur Andersen, Türkiye'de de çok aktif. Türk Telekom, Demirbank, birçok enerji projesi, TPAO dış yatırımlar (Price-Waterhouse ile beraber), son günlerde de bankacılık işi vb. bilinenlerden bazıları. Şu anda ABD'de hakkında önemli suçlamalar ve soruşturmalar sürdürülüyor. Mali denetçilikle birlikte danışmanlık hizmetleri vermesi, yolsuzluk işareti sayılıyor ve firmanın, denetim görevinden çok, firmaların açıklarını örtme, gizleme faaliyeti sürdürürerek karını arttırma çabasında olmakla suçlanıyor.

Çözüm

Ülkemiz enerji üretiminde doğal gazın önemi giderek artıyor. Hayali dışalım bağlantıları üzerine, daha ortada gaz yokken, bir sürü doğal gaz çevirim santralleri yapılıyor; bunlara doğal gaz garanti ediliyor, veremediğimiz takdirde üretilmeyen elektriklerini satın alacağımız koşulu anlaşma maddelerine konuluyor. Enerji talebimiz önümüzdeki yıllar için abartılı rakamlarla veriliyor; buna bağlı olarak da doğal gaz gereksinimimiz, akli-başında tüm kuruluşların itirazına rağmen, olması gerekenin 3 katı fazla gösteriliyor; böylece yıllık 4 milyar dolarlık bir yatırım, yani tatlı kar olanağı çıkartılıyor. Bu yolla, içinden petrol/gaz geçmeyecek olan borular, inşaat şirketlerine yem yapılıyor; içinde gaz yakılamayacak santraller kurulup, geleceğimiz, birkaç tekelin cebine kar olarak aktarılmaya çalışılıyor. Depolama tesisleri yapılmadan, boru hatları tamamlanmadan çok pahalıya ithal ettiğimiz doğal gaz yakılmak zorunda bırakılıyor; boruların çapları ile oynanarak inşaat firmalarına haksız kazançlar elde ettiriliyor. Elalemin bin metreküp'ünü 28 dolara, 32 dolara sattığı doğal gaz, uyanık aracı ülkelerden 110-130 dolara ithal ediliyor; yüzsüzlüğü ile ünlü yabancı devlet adamları karşısında ülkemizin haysiyeti iki paralık yapılıyor, devletimizle alay ettiriliyor. Kısacası durum, "gaflet, delalet ve hatta hıyanet" boyutunda! Bütün bu berbat tabloya rağmen, ülkemizin enerji ve ona bağlı olarak da doğal gaz geleceği ile ilgili tabii ki çözümler var. Sorun, ulusunu, yurdunu seven, bağımsızlıkçı kadroların iktidara taşınmasında!

1. Rusya ve İran'la yapılan doğal gaz alımı anlaşmaları tartışmaya açılmalı, anlaşmalar tekrar masaya getirilmeli! Petrolde, fiyatlandırmayı da içeren koşulları üretici ülke ya da şirket belirler. Zira, petrolün bir yerden bir yere taşınması için bir çok yol var - boru hattı, tankerler, hatta tren yolu bunlardan birkaçı. Doğal gazda ise, orijinal hali ile taşınması için tek yol, tüketiciye çekilen boru hattı. Dolayısı ile, fiyatların ve diğer koşulların belirlenmesinde ağırlık, üretici tarafta değil, tersine tüketici taraftadır. Bu nedenle, doğal gaz anlaşmalarında, özellikle boru hatları da tamamlandıktan sonra, tüketici tarafın anlaşmayı sık sık masaya getirmesi olağandışı değil. İran'ın Türkmenistan'dan bin metreküp'ünü 30-35 dolardan aldığı gaza biz 120-130 dolar ödüyoruz. Bu fahiş kar yeniden masaya getirilmeli ve makul ölçülere indirilmeli. 2001 yılı Haziran ayının ilk haftasında, Gazprom'un Fiyatlandırma Dairesi Başkanı Yelena KARPEL'in yaptığı basın açıklamasına göre, bin metreküp doğal gazın üretilmesinin Gazprom'a maliyeti sadece 1,8 dolar. Aynı miktar gazın boru hatlarında 100 kilometre taşınması maliyeti ise 0,34 dolar. Yaklaşık 1000 kilometrelik bir mesafe söz konusu olduğunda, taşıma ve üretim maliyetleri toplamı, bin metreküp gaz için yaklaşık 5 dolar. Bu gazın bize maliyeti ise 110-120 dolar! Aradaki bu müthiş fahiş karın tabii ki sadece Gazprom'da dağıtıldığı düşünülemez. Rusya içinde ve dışında daha bir çok kişinin, Türkiye'ye atılan bu pis kazıktan sebeb oldukları çok açık. En kısa süre içerisinde bu inanılmaz fark masaya getirilerek, akli-başında rakamlara çektilirmeli; buna sebep olanlar mutlaka yargı önüne getirilmeli.
2. Azerbeycan'da yeni bulunan ve üretim kapasitesi ülkemiz

gereksinimlerinin çok üzerinde olabileceği hesaplanan doğal gaz, en kısa süre içerisinde üretime konulup, Türkiye'ye getirilmeli. Türkiye bunun en fazla 5 yıl içerisinde gerçekleşmesi için tüm kaynaklarını seferber etmeli. Ülkeye getirilen bu gaz, mutlaka AB sınırlarına kadar dayatılmalı.

3. Kuzey Irak ve Kuzey Suriye'de bulunan, ancak, gerek parasızlıktan, gerekse satışı olmadığından üretilmeyen gaz sahalarının, kurulacak ortaklıklar aracılığı ile üretime sokulması sağlanmalı, kendi ürettiğimiz doğal gaz, ülkemize getirilmeli. Üretimi ve denetimi bizde olan doğal gazın, gerek fiyatlandırma ve gerekse kaynağın emniyeti açısından ne denli avantajlı olacağı uzun boylu tartışılmayacak kadar açık. Aynı türden anlaşmalar, İran'daki büyük sahalarda çok daha küçük paylarla yapılabilir. Bu tür anlaşmalar, karşılıklı yarar ilişkilerinden kaynaklanan iyi komşuluk ilişkilerini de geliştirecek; bize güvenmeyen komşularımızla da konumumuzu güçlendirecek.
4. Bu güne dek ülkemizde yapılan tüm enerji üretim anlaşmaları yeniden ele alınmalı, daha tahkim çıkmadan içine tahkim sokulan, zaten hukuken geçersiz anlaşmalar başta olmak üzere, birim fiyatları ile garanti maddeleri tümüyle yeniden yapılmalı. Tahkim yasası yeniden ele alınmalı.

Tüm bunların başarılması, ülkemizi tam bağımsızlık yolunda ileriye taşıyabilecek. Ancak, bunların gerçekleşmesi de, iktidarda gerçek yurtsever, ulusçu, tam bağımsızlık yanlılarının bulunmasına bağlı. Ulusumuzun önündeki seçim çok açık: ya dışa bağımlı, dışarıdan gelen emir ve kanunlarla yönetilen bir ülke, ya da tam bağımsız, kendine saygılı, ulusuna güvenen bir ülke. Karar zor olmamalı!